

*Anna Wallis**

FUNKCJONOWANIE MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW NA JEDNOLITYM RYNKU UNII EUROPEJSKIEJ

1. Wstęp

W Rzymie 27 marca 1957 r. zostały podpisane przez sześć państw członkowskich Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (utworzonej w 1951 r.) traktaty rzymskie powołujące do życia Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG) oraz Europejską Wspólnotę Energii Atomowej (Euratom). Głównymi celami EWG były m. in. osiągnięcie ściślejszej współpracy, postępu oraz stałej poprawy warunków życia i pracy społeczeństw europejskich, a także zmniejszenie różnic między regionami i ogólny rozwój gospodarek państw członkowskich. Powstałe wspólnoty miały jednoczyć – integrować państwa europejskie. Był to początek dzisiejszej Unii Europejskiej.

Unia Europejska została utworzona na podstawie Traktatu z Maastricht 7 lutego 1992 r., podpisanego przez 12 państw członkowskich Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej. Na jego mocy 1 listopada 1993 r. powstała Unia Europejska. W odniesieniu do Unii Europejskiej stosuje się również nazwę Wspólnota Europejska. Postanowienia Traktatu określały kształt i kierunki procesów integracyjnych na całym kontynencie europejskim.

Celem integracji europejskiej państw członkowskich EWG było stworzenie wspólnoty gospodarczej i jednolitego rynku w ramach Unii Europejskiej. Podstawową zasadą wspólnego rynku wewnętrznego w ramach wspólnoty jest usuwanie barier handlowych i innych utrudnień we wzajemnej wymianie towarów i usług, a także swoboda w przepływie kapitału i osób. A wspólna polityka gospodarcza państw członkowskich jest koordynowana instytucjonalnie w myśl zawartych traktatów. Państwa członkowskie Unii, zgodnie z art. 4 Traktatu z Maastricht, zobowiązane są do prowadzenia polityki gospodarczej opartej na ścisłej koordynacji polityk państw członkowskich, wspólnym rynku wewnętrznym i wspólnych celach gospodarczych.

Wprowadzenie wspólnego europejskiego rynku stworzyło możliwość małym i średnim przedsiębiorstwom swobodnego prowadzenia działalności gospodarczej w ramach całej Wspólnoty, w tym: inwestowania, zakładania firm na równych prawach, bezcłowej wymiany handlowej. Powstanie Unii Europejskiej stworzyło zupełnie nowe możliwości funkcjonowania przedsiębiorstw.

* Dr inż., adiunkt w Katedrze Zarządzania Politechniki Koszalińskiej.

2. Zasady funkcjonowania jednolitego rynku Unii Europejskiej

Jednolity Akt Europejski, będący układem podpisanym 17 lutego 1986 r. w Luksemburgu i 28 lutego 1986 roku w Hadze przez państwa Wspólnoty Europejskiej, wprowadzał wiele zmian instytucjonalno-prawnych w Wspólnocie Europejskiej i dał nowy impuls procesom integracji europejskiej mającym na celu stworzenie Unii Europejskiej. Akt ten zdefiniował wewnętrzny rynek europejski jako obszar bez wewnętrznych granic, na którym obowiązują cztery swobody: przepływu towarów, usług, kapitałów i osób. W literaturze dotyczącej wspólnoty gospodarczej spotyka się pojęcia: „rynek jednolity” (*single market*), rynek wspólny (*common market*) i rynek wewnętrzny (*internal market*).

Podstawową zasadą funkcjonowania wewnętrznego rynku Wspólnoty są, jak wspomniano, przyjęte swobody: przepływu towarów, usług kapitałów i osób. A wspólny rynek wewnętrzny stanowi podstawę do zbudowania unii gospodarczej i walutowej, w ramach której polityka gospodarcza poszczególnych państw członkowskich będzie koordynowana instytucjonalnie w myśl zawartych traktatów przez organy Unii i będzie istniała jedna wspólna waluta.

Swoboda w przepływie towarów oznacza wzajemne znoszenie między poszczególnymi państwami członkowskimi Unii barier handlowych i innych utrudnień we wzajemnej wymianie towarowej. Zasada swobodnego przepływu towarów odnosi się do produktów pochodzących z państw członkowskich oraz takich, które zostały w sposób legalny wprowadzone na terytorium któregośkolwiek państwa członkowskiego. Wspólny rynek i swobodny przepływ towarów oznacza, że nie ma granic pomiędzy państwami członkowskimi na wspólnym rynku i nie występują bariery w postaci cel, nie ma również kontroli granicznych. Wspólnotowy Kodeks Celny zniósł od 1 stycznia 1993 r. przy przewozie towarów przez wewnętrzne granice między państwami członkowskimi uciążliwe formalności celne. Jednocześnie dokonano uproszczenia procedur związanych z kontrolami sanitarnymi.

W myśl swobody przepływu towarów wszystkie towary w Unii podlegają tym samym normom i wymogom certyfikacyjnym i powinny być również obłożone takimi samymi podatkami. Żeby nie było problemu z rozpoznawaniem oznakowania występującego na produkcie w różnych krajach, wprowadzono znak CE (Conformite Europeen), oznaczający, że dany wyrób spełnia wymagania bezpieczeństwa. Unijne prawo zabrania wprowadzania na rynek produktu bez symbolu CE, jeśli istnieje wymóg takiego oznakowania dla danego produktu przewidziany w przepisach wspólnotowych. Dyrektywy unijne zawierają jedynie najważniejsze wymogi, jakim musi odpowiadać dany produkt lub grupa produktów w celu dopuszczenia ich na rynek Unii Europejskiej, bez ścisłego opracowywania szczegółowych standardów. Przyjmuje się powszechnie zasadę wzajemnego uznawania, co oznacza, że produkt wyprodukowany w jednym z państw członkowskich i dopuszczony do obrotu na rynku rodzimym powinien być dopuszczony do obrotu w całej Unii. Podstawowe wymagania dotyczące ochrony konsumentów spełniane są poprzez normy ustalane przez europejskie instytucje normatywne, jak CEN (Europejski Komitet ds. Norm) i CENELEC (Europejski Komitet ds. Norm Elektronicznych).

Zgodnie z postanowieniami Traktatu o Wspólnocie Europejskiej zakazane są wszelkie ograniczenia o charakterze ilościowym (jak np. kontyngenty) oraz wszelkiego rodzaju środki mające skutek podobny. Jednak zakaz ten nie ma charakteru bezwzględnego, ponieważ państwa członkowskie mają możliwość wprowadzania ograniczeń importowych w celu zachowania porządku i bezpieczeństwa publicznego, ochrony zdrowia i życia ludzi, ochrony zwierząt i roślin, ochrony narodowych dóbr kultury, własności przemysłowej lub handlowej.

Na przedsiębiorców prowadzących wymianę handlową z innymi krajami członkowskimi nałożono obowiązek składania sprawozdań do celów statystycznych w tzw. systemie Intrastat, w którym wykazuje się rodzaje i ilości towarów przywożonych lub wywożonych z danego kraju w ramach obrotu wspólnotowego.

Traktat o Wspólnocie Europejskiej zabrania zawierania porozumień między przedsiębiorstwami, które wpływałyby ograniczająco na handel między państwami członkowskimi i uniemożliwiałaby, ograniczały lub fałszowały konkurencję w ramach wspólnego rynku. Zakazuje on także wszelkiego nadużywania dominującej pozycji na rynku.

Co zaś się tyczy swobody przepływu usług, oznacza ona z jednej strony prawo do zakupu usług zagranicznych, świadczonych przez podmioty z krajów członkowskich z drugiej strony oznacza prawo do sprzedaży takich usług, w tym także prawo do podejmowania i wykonywania pracy na własny rachunek, zakładania i prowadzenia przedsiębiorstw, spółek, agencji i filii.

Istotą swobodnego przepływu usług w Unii Europejskiej jest zakaz dyskryminowania osoby lub podmiotu gospodarczego ze względu na jego obywatelstwo lub pochodzenie, prawo wyboru miejsca działalności oraz zniesienie wymogu posiadania stałej siedziby w kraju świadczenia usługi.

Przy stosowaniu swobody przepływu usług stosowane są pewne ograniczenia. Mogą to być ograniczenia techniczne, takie jak niedostatecznie rozwinięta infrastruktura, ograniczenia wynikające z regulowania rynku przez państwo w danej dziedzinie czy też wymóg posiadania licencji na prowadzenie określonego typu działalności. Państwa członkowskie Unii zastrzegają sobie również możliwość nadzoru nad niektórymi rodzajami działalności usługowej, szczególnie ważnymi dla zdrowia, porządku i bezpieczeństwa publicznego.

Usługi są świadczone głównie w obrębie poszczególnych państw członkowskich i nie przepływają tak swobodnie jak towary. Swoboda przepływu towarów czy usług jest ściśle związana ze nieograniczonym przepływem kapitału, ponieważ przy świadczeniu usług czy przepływie towarów w innym kraju Unii Europejskiej trzeba mieć zapewnioną swobodę obracania środkami pieniężnymi.

Wspólny rynek europejski nie mógłby funkcjonować skutecznie bez swobody w przepływie kapitału. W celu większej sprawności w przepływie środków pieniężnych państwa członkowskie Unii Europejskiej dążą do stabilności i wymienialności walut, a w fazie końcowej zjednoczenia Europy do wprowadzenia wspólnej waluty euro.

W tym celu w państwach członkowskich Wspólnoty utworzono Europejski Bank Centralny i Europejski System Banków Centralnych. Europejski Bank Centralny jest niezależny od wpływów i dyspozycji rządów państw członkowskich i organów Wspól-

noty. Posiada on radę, składającą się z kierujących narodowymi bankami centralnymi, i dyrekcję, w skład której wchodzi prezes, wiceprezes i czterech innych członków. Członkowie dyrekcji mianowani są za wspólną zgodą państw członkowskich z rekomendacji Rady Unii Europejskiej i po konsultacji z Parlamentem Europejskim. Europejski Bank Centralny zobowiązany jest do corocznego przedstawiania Parlamentowi Europejskiemu, Radzie Unii Europejskiej, Radzie Europejskiej i Komisji raportu na temat swojej działalności i funkcjonowania Europejskiego Systemu Banków Centralnych oraz polityki pieniężnej. W skład Europejskiego Systemu Banków Centralnych wchodzi: Europejski Bank Centralny i narodowe banki centralne państw członkowskich. Europejski Bank Centralny ma wyłączne prawo do emisji banknotów euro we Wspólnocie. Prawo wspólnotowe zakazuje stosowania ograniczeń w przepływie kapitału na rynku wewnętrznym Unii Europejskiej, lecz zasada ta nie ma statusu absolutności. Utrudnienia w przepływie kapitału mogą być wprowadzane przez kraj członkowski tylko pod pewnymi warunkami i w sposób niedyskryminujący.

Swobodny przepływ osób oznacza prawo do osiedlania się i pobytu w każdym z państw członkowskich Unii oraz bezwizowego poruszania się wewnątrz Wspólnoty. Swoboda przepływu osób kojarzona jest również z poszukiwaniem pracy, podejmowaniem działalności gospodarczej w obszarze Unii Europejskiej, podejmowaniem nauki i pracy przez studentów.

W Traktacie z Maastricht stwierdza się, że każdy obywatel Unii Europejskiej ma prawo do swobodnego poruszania się i przebywania na terenie państw członkowskich z uwzględnieniem ograniczeń i warunków określonych Traktatem.

Na szczycie w Nicei w 2000 r. proklamowano Kartę Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w której znalazły się zapisy dotyczące obywatelstwa Unii i związane z swobodą przepływu osób. Wśród wymienionych praw znalazły się m. in. takie jak: prawo do dostępu do służb zatrudnienia, prawo do opieki zdrowotnej, zabezpieczenia społecznego i pomocy społecznej, ochrony młodzieży w pracy, uczciwe warunki pracy, dostęp do usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym. Dokument ten jest jedynie deklaracją i nie ma mocy wiążącej państwa członkowskie Unii.

Zagadnienia bezwizowego poruszania się obywateli wewnątrz Wspólnoty zostały określone i przyjęte w Układzie Schengen w 1990 r. Układ w Schengen zawarło większość państw członkowskich Unii (z wyjątkiem Wielkiej Brytanii i Irlandii) oraz państw Europejskiego Obszaru Gospodarczego (Norwegia, Islandia, Lichtenstein). Układ ma na celu zapewnienie swobodnego przepływu osób oraz ochronę zewnętrznych granic Unii Europejskiej przed nielegalną imigracją. Zadeklarowano w Układzie stopniowe znoszenie kontroli na wspólnych granicach Wspólnoty oraz wprowadzenie komputerowego Systemu Informacyjnego Schengen do zbierania i przekazywania informacji, którego celem jest walka z przestępczością i nielegalną imigracją.

Kwestie zatrudnienia obywateli Wspólnoty w innym kraju członkowskim reguluje rozporządzenie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej nr 1612/68. Wprowadziło ono m. in. zakaz dyskryminacji pod względem podatkowym i socjalnym, przyznawało prawa do korzystania z swobody przepływu współmałżonkowi pracownika, jego dzieciom i innym osobom bliskim. Swobodę zatrudnienia i pobytu w państwach członkowskich Unii regulują następujące dyrektywy i rozporządzenia: dyrektywa nr 68/360

z 15 października 1968 r. w sprawie zniesienia ograniczeń przemieszczania się i osiedlania pracowników i ich rodzin, dyrektywa nr 90/365 z 28 czerwca 1990 r. w sprawie stałego pobytu osób zatrudnionych i wykonujących działalność zarobkową na własny rachunek, które zakończyły działalność zawodową, dyrektywa nr 90/364 z 28 czerwca 1990 r. w sprawie stałego pobytu. Wspólnotowe dokumenty wprowadziły pewne zasady dotyczące wzajemnej uznawalności dyplomów i kwalifikacji oraz zatrudnienia w niektórych zawodach. Dyrektywy i rozporządzenia Wspólnoty przewidywały możliwość ograniczenia swobody zatrudnienia w administracji publicznej, siłach zbrojnych, policji, sądownictwie, dyplomacji państw członkowskich a także w transporcie publicznym, dystrybucji gazu, energetyce, żegludze morskiej, transporcie lotniczym, poczcie, telekomunikacji, ochronie zdrowia i szkolnictwie publicznym.

W ramach funkcjonowania wspólnego rynku Wspólnota zobowiązała się do prowadzenia polityki gospodarczej opartej na ścisłej koordynacji polityk państw członkowskich i opartej na wspólnym rynku wewnętrznym i wspólnych celach. A do obowiązków Rady Unii Europejskiej należy stałe czuwanie nad rozwojem ekonomicznym każdego kraju członkowskiego i Wspólnoty. Z kolei państwa członkowskie Unii są zobowiązane do przedkładania Radzie i Komisji Europejskiej tzw. programów stabilizacyjnych, które stanowią istotną podstawę stabilności cen i dynamicznego rozwoju gospodarczego państwa członkowskiego.

3. Polityka Unii Europejskiej wobec małych i średnich przedsiębiorstw

Unia Europejska w swoich programach stawia duży nacisk na rozwój sektora MSP. Poprzez swoje programy oddziałuje ona na małe i średnie przedsiębiorstwa w poszczególnych krajach członkowskich.

W Traktacie Rzymskim, ustanawiającym Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG), podpisanym 25 marca 1957 r., nie ma jeszcze bezpośrednich postanowień odnoszących się do małych i średnich przedsiębiorstw.

Za początkową datę prowadzenia polityki wobec sektora MSP w ramach Wspólnoty należy uważać rok 1986, kiedy to powstał pierwszy wspólnotowy program wspierania małych i średnich przedsiębiorstw. Jego celem była harmonizacja przepisów prawnych obowiązujących w różnych krajach Unii Europejskiej, zapewnienie uczciwej konkurencji, uproszczenie systemów podatkowych oraz wspieranie inwestycji i eksportu. W następnym roku zaczęły powstawać ośrodki informacyjne dla przedsiębiorstw – Euro-Info Centre. Natomiast w roku 1989 powstała w Komisji Europejskiej dyrekcja generalna ds. działalności na rzecz MSP. Po reformie przeprowadzonej w Komisji Europejskiej jest to dyrekcja ds. przedsiębiorstw, łącząca zagadnienia dotyczące małych i średnich przedsiębiorstw, polityki przemysłowej, i innych zagadnień związanych z rynkiem wewnętrznym. Dyrekcja ta zajmuje się m. in. przygotowaniem i realizacją wieloletnich programów działań na rzecz MSP.

Artykuł 130 Traktatu o Unii Europejskiej (Traktatu z Maastricht) z 7 lutego 1992 r.¹ dotyczący konkurencyjności przemysłu wspólnotowego, stwierdza m. in., że zarówno Wspólnota, jak i kraje członkowskie powinny działać na rzecz stworzenia korzystnego otoczenia dla rozwoju przedsiębiorstw (szczególnie małych i średnich) oraz współpracy między nimi.

Kolejnym ważnym krokiem w polityce wobec MSP było utworzenie w październiku 1992 r. przez Komisję Europejską tzw. Europejskiego Obserwatorium MSP (European Observatory for Small and Medium Enterprises) składające się z transeuropejskiej sieci instytutów badawczych, których zadaniem jest monitorowanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w poszczególnych krajach członkowskich Unii Europejskiej. Obserwatorium opracowuje roczne raporty, dotyczące sytuacji i przyszłych perspektyw rozwoju sektora MSP, które są ważnym elementem przygotowywania kolejnych programów skierowanych do sektora MSP na kolejne lata.

W 1993 r. opracowano wieloletni program Unii na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw zwany również Drugim Programem, który zakładał koordynację wszystkich działań na rzecz MSP w ramach narodowej i regionalnej polityki krajów członkowskich. Zakładał on poprawę środowiska ekonomicznego, tworzenie instytucji i instrumentów wspierających rozwój przedsiębiorstw, upraszczanie procedur administracyjnych, poprawę otoczenia finansowego, wzrost konkurencyjności, promowanie przedsiębiorczości.

Dla spełnienia celów zawartych w Drugim Programie w roku 1994 został przyjęty *Zintegrowany program na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw*, którego zadaniem było zapewnienie ściślejszego partnerstwa pomiędzy wszystkimi stronami zainteresowanymi rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw – na poziomie Unii Europejskiej, krajowym i regionalnym.

Podczas szczytu Rady Europejskiej w Madrycie w grudniu 1995 r., Komisja Europejska zaprezentowała raport pod nazwą *Małe i średnie przedsiębiorstwa – dynamiczne źródło zatrudnienia, wzrostu gospodarczego i konkurencyjności Unii Europejskiej*. Raport ten stał się podstawą dla wielu podjętych później działań na rzecz MSP. Komisja Europejska na szczycie w Madrycie zwróciła m. in. uwagę na konieczność: usunięcia kosztownych obciążeń oraz zbędnej biurokracji kłępującej MSP, zapewnienie większego zaangażowania organizacji zrzeszających MSP w proces podejmowania decyzji, pomoc w finansowaniu MSP, tworzących nowe miejsca pracy, promowania innowacji, zwiększenia konkurencyjności i umiędzynarodowienia MSP.

Następnym wieloletnim programem wprowadzonym przez Radę Unii Europejskiej był *Trzeci wieloletni program na rzecz MSP*, który był realizowany w latach 1997–2000. Program ten miał na celu maksymalizowanie potencjału MSP w zakresie zatrudnienia, rozwoju i konkurencyjności. Ponadto miał za zadanie promować małą i średnią przedsiębiorczość. Program ten był kontynuacją wcześniejszego Drugiego Programu.

Na szczycie Unii Europejskiej w Lizbonie w roku 2000 przyjęto Europejską kartę małych przedsiębiorstw, która wytyczyła 10 głównych celów polityki Unii wobec małych i średnich przedsiębiorstw na następne lata²:

¹ Traktat z Maastricht zmienił nazwę Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej na Wspólnotę Europejską.

² http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/charter/docs/charter_pl.pdf.

- wspieranie edukacji i szkoleń z zakresu przedsiębiorczości,
- ułatwianie rejestracji firm,
- uproszczenie regulacji prawnych,
- rozwój kształcenia zawodowego i ustawicznego,
- poprawę dostępności usług elektronicznych,
- polepszenie funkcjonowania firm na jednolitym rynku europejskim,
- uproszczenie systemu podatkowego i ułatwianie dostępu do źródeł finansowania,
- wspieranie nowych technologii,
- promocję zastosowań e-biznesu (prowadzenie działalności gospodarczej za pomocą technik informatycznych) i nowoczesnych systemów wspierania firm,
- lepszą reprezentację interesów przedsiębiorców na szczeblu krajowym i unijnym³.

Kolejnym programem realizowanym na rzecz MSP był czwarty *Wieloletni program na rzecz przedsiębiorstw i przedsiębiorczości* obejmujący lata 2001–2005, w którym wyznaczono następujące cele działań na szczeblu Wspólnoty i krajów członkowskich:

- wspieranie konkurencyjności przedsiębiorstw,
- rozwijanie badań i działań innowacyjnych oraz upowszechnianie technologii informatycznych,
- promowanie przedsiębiorczości jako wartościowej umiejętności życiowej, zorientowanej na konsumenta i opartej na kulturze świadczenia usług,
- upraszczanie administracyjnych i prawnych warunków działania biznesu,
- poprawę dostępu małych i średnich przedsiębiorstw do źródeł finansowania,
- koordynację sieci wspierania biznesu, w szczególności polepszenie działania, współpracy i koordynacji ośrodków informacji Euro Info Centre⁴.

Obecnie jest realizowany kolejny wieloletni program na rzecz przedsiębiorstw i przedsiębiorczości na lata 2006–2010, który jest kontynuacją poprzedniego programu.

Powtarzanie się tych samych celów i zadań w kolejnych wieloletnich programach Unii Europejskiej świadczy, że bardzo trudnym problemem jest wypracowanie wspólnej polityki krajów członkowskich w zakresie przedsiębiorstw i przedsiębiorczości, w tym sektora MSP.

4. Pomoc Unii Europejskiej dla małych i średnich przedsiębiorstw

Unia Europejska stosuje różnorodne formy pomocy dla małych i średnich przedsiębiorstw w ramach całej Wspólnoty, jak i poszczególnych państw członkowskich. Pomoc ta obejmuje ułatwienia funkcjonowania na rynku osiągnięte przez m. in. liberalizację handlu, harmonizację prawa gospodarczego, wprowadzanie zasad uczciwej konkurencji, uproszczenie systemów podatkowych, popieranie inwestycji, innowacji i ekspor-

³ Postępy i efekty tych założeń są corocznie oceniane na podstawie raportów przygotowywanych przez Komisję Europejską.

⁴ Euro Info Centre to europejska sieć ośrodków informacyjnych dla małych i średnich przedsiębiorstw; która została uruchomiona przez Komisję Europejską w 1987 r.

tu. Innym rodzajem pomocy są ulgi i zwolnienia podatkowe, pomoc finansowa, rozwój nowych technologii, doradztwo, szkolenia.

Ze względu na przeznaczenie pomocy publicznej można wyodrębnić następujące kategorie pomocy: pomoc regionalną, pomoc horyzontalną, pomoc sektorową⁵. Pomoc regionalna przeznaczana jest głównie na wsparcie nowych inwestycji oraz tworzenie nowych miejsc pracy związanych z tymi inwestycjami. Celem tej pomocy jest pobudzanie rozwoju regionów, w których poziom Produktu Krajowego Brutto (PKB) na jednego mieszkańca jest niższy od 75% średniego PKB na jednego mieszkańca dla krajów Unii Europejskiej. Warunek ten jest spełniony na całym terytorium Polski. Z kolei celem pomocy horyzontalnej jest zwalczanie problemów, jakie mogą wystąpić w każdym sektorze gospodarki niezależnie od regionu. Ten rodzaj pomocy kierowany jest na wsparcie wybranych działań, niezbędnych dla przywrócenia przedsiębiorcy zdolności do konkutowania na rynku. Pomoc horyzontalna może być przeznaczana na: restrukturyzację przedsiębiorstw, prace badawczo-rozwojowe, utrzymanie poziomu zatrudnienia lub utworzenie nowych miejsc pracy, rozwój MSP, ochronę środowiska, szkolenia oraz pomoc doraźną. Pomoc sektorowa to wsparcie udzielane przedsiębiorstwom zaliczanym do tzw. sektorów wrażliwych (tj. sektorów: motoryzacyjnego, górnictwa węgla, żelaza i stali, budownictwa okrętowego, żeglugi morskiej i włókien syntetycznych). Ten rodzaj pomocy jest przyznawany w celu przyspieszenia niezbędnych zmian lub rozwoju określonych sektorów.

Działania na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw są finansowane ze środków Unii Europejskiej dostępnych w ramach Wieloletnich programów na rzecz przedsiębiorstw i przedsiębiorczości (o których wspomniano w poprzednim punkcie), Programów Ramowych Badań i Rozwoju, Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego, Funduszu Spójności oraz funduszy strukturalnych.

Dotychczas zrealizowano sześć Programów Ramowych Badań i Rozwoju, obecnie jest realizowany siódmy program ramowy. Program ramowy jest zbiorem tematów w dziedzinie działalności naukowo-badawczej i technicznej zebranych w kilku grupach tematycznych, przewidzianych do wykonania w określonym przedziale czasu. Każdy program ramowy finansowany jest przez Unię Europejską i jest zarządzany przez Komisję Europejską. Projekty realizowane w ramach programów ramowych muszą mieć wymiar europejski, co oznacza, że wnioski mogą składać jedynie partnerzy z różnych krajów (konsorcja). Problemy, które można lepiej rozwiązać na szczeblu krajowym, nie są rozpatrywane w programie. Grupą docelową programów ramowych są przede wszystkim przedsiębiorcy, a także naukowcy, studenci uczelni, instytucje badawcze.

Europejski Fundusz Inwestycyjny (EFI) dostarcza kapitał podwyższonego ryzyka małym i średnim przedsiębiorstwom (MŚP), szczególnie młodym i zorientowanym na technologię. Wystawia on gwarancje kredytowe na pożyczki udzielane małym średnim przedsiębiorstwom. EFI nie należy do pożyczkodawców: nie udziela bezpośrednich pożyczek ani dotacji przedsiębiorstwom, ani też nie inwestuje bezpośrednio w firmy. Działa natomiast za pośrednictwem banków i innych pośredników finansowych.

⁵ *Pomoc Unii Europejskiej dla przedsiębiorców*, red. M. Burnat-Mikosz, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2005.

Fundusz Spójności, inaczej nazywany Funduszem Kohezji lub Europejskim Funduszem Kohezji, został utworzony na mocy postanowień Traktatu o Unii Europejskiej z 1993 r. Głównym zadaniem funduszu jest pomoc dla słabiej rozwijających się krajów Unii Europejskiej, w których Produkt Narodowy Brutto (PNB) w przeliczeniu na mieszkańca jest niższy od 90% średniego w UE. Podstawowym celem Funduszu jest zminimalizowanie różnic pomiędzy krajami Wspólnoty, aż do osiągnięcia spójności gospodarczej i społecznej całej Unii. Fundusz Spójności nie należy do funduszy strukturalnych, ale jest instrumentem polityki strukturalnej Unii Europejskiej. Fundusz Spójności wspiera dwa sektory: środowisko i transport. Wsparcie na duże projekty inwestycyjne z zakresu ochrony środowiska mogą uzyskać jednostki samorządu terytorialnego, tworzone przez nie związki gmin lub inne podmioty publiczne, np. przedsiębiorstwa komunalne będące własnością gminy. Przedsiębiorcy mogą korzystać z tej formy pomocy pośrednio, uczestnicząc w przetargach, konkursach organizowanych przez jednostki publiczne lub wykorzystując we współpracy z sektorem publicznym model partnerstwa publiczno-prywatnego, czyli długoterminowej współpracy sektora prywatnego i publicznego przy świadczeniu usług.

Fundusze strukturalne Unii Europejskiej to:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego,
- Europejski Fundusz Społeczny (Socjalny),
- Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej – Sekcja Orientacji,
- Finansowy Instrument Wspierania Rybołówstwa.

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (European Regional Development Fund) powstał w 1975 roku. Jego głównym celem jest zmniejszanie dysproporcji w rozwoju poszczególnych regionów Unii Europejskiej. Wspiera on inwestycje produkcyjne, projekty w dziedzinie infrastruktury, rozwój technologiczny, transfer technologii, lokalne inicjatywy rozwojowe, jak również małe i średnie przedsiębiorstwa.

Decyzje wykonawcze dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego podejmuje Rada Unii Europejskiej w porozumieniu z Komitetem Ekonomiczno-Społecznym i Komitetem Regionów. Rozporządzenia wykonawcze, które dotyczą przyznania środków z funduszu, wydaje Rada Unii Europejskiej na wniosek Komisji Europejskiej i z poparciem Parlamentu Europejskiego.

Europejski Fundusz Społeczny (lub Socjalny, European Social Fund) został utworzony w roku 1960 na mocy Traktatów Rzymskich i jest podstawowym instrumentem finansującym politykę społeczną Unii Europejskiej. Europejski Fundusz Społeczny wspiera m.in. rozwój aktywnej polityki zatrudnienia, służącej zapobieganiu i zwalczaniu bezrobocia, doskonalenie kadr przedsiębiorstw i rozwój przedsiębiorczości, kształcenie ludzi w sferze badań, nauki i technologii.

Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (ang. European Agriculture Guidance and Guarantee Fund) powstał w 1964 r. na mocy Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Gospodarczą (1957). Jego głównym zadaniem jest wspieranie przekształceń struktury rolnictwa oraz wspomaganie rozwoju obszarów wiejskich. Środki finansowe w ramach funduszu pochodzą z budżetu UE (jest na niego przeznaczana największa część budżetu Unii Europejskiej, np. w 1999 r. było to 42,2% budżetu) oraz z opłat nakładanych na produkty rolne importowane spoza Unii Europej-

skiej. Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej składa się z dwóch sekcji: Sekcji Gwarancji, która finansuje wspólną politykę rolną (zakupy interwencyjne produktów rolnych, dotacje bezpośrednie dla rolników) oraz Sekcji Orientacji, która wspiera przekształcenia w rolnictwie w poszczególnych państwach Unii Europejskiej i jest instrumentem polityki strukturalnej. Jedynie sekcja orientacji jest zaliczana do funduszy strukturalnych.

Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej – Sekcja Orientacji wspomaga przekształcenia w sektorze rolnym i modernizację obszarów wiejskich. Z tego funduszu są finansowane: inwestycje w gospodarstwach rolnych, rozwój i modernizacja terenów wiejskich, poprawa przetwórstwa i komercjalizacji gospodarstw rolnych, zwiększenie konkurencyjności produktów rolnych, restrukturyzacja i dostosowanie potencjału produkcyjnego gospodarstw do wymogów rynku, rozwój ruchu turystycznego i rzemiosła na obszarach wiejskich.

Finansowy Instrument Wspierania Rybołówstwa (Financial Instrument for Fisheries Guidance) powstał w roku 1993 w ramach reformy funduszy strukturalnych. Wspiera restrukturyzację rybołówstwa państw członkowskich. Za pośrednictwem Finansowego Instrumentu Wspierania Rybołówstwa finansowane są inicjatywy w następujących dziedzinach: rozwój hodowli ryb, rozwój infrastruktury portów rybackich oraz ich wyposażenie w niezbędne zaplecze i urządzenia, restrukturyzacja i unowocześnienie floty rybackiej oraz metod połowu i przetwarzania ryb, podnoszenie konkurencyjności produktów rybnych i ich promowanie na rynku.

5. Zakończenie

Sektor małych i średnich przedsiębiorstw (MSP) ma obecnie w gospodarce Unii Europejskiej kluczowe znaczenie. Udział sektora MSP w ogólnej liczbie przedsiębiorstw wynosił w 2003 r. 99,8%, w liczbie pracujących 69,7%. Sektor ten wytwarzał 60% PKB całej Unii Europejskiej. Sektor MSP dominuje w strukturze podmiotowej rynków wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej. Unia Europejska w swoich programach stawia duży nacisk na rozwój sektora MSP.

Międzynarodowa integracja gospodarcza w ramach Wspólnoty Europejskiej stwarza dla przedsiębiorstw nowe uwarunkowania funkcjonowania. Funkcjonowanie na jednolitym rynku Unii Europejskiej, ze względu na wprowadzone swobody w przepływie towarów, usług, kapitału i osób, oznacza możliwość prowadzenia przedsiębiorstwa w dowolnym państwie członkowskim, a także duży rynek zbytu dla wyprodukowanych produktów. Stwarza jednak dużą presję licznej konkurencji ze strony innych przedsiębiorstw unijnych.

Aby przedsiębiorstwa mogły odnosić sukcesy na jednolitym rynku europejskim, muszą być konkurencyjne: technologicznie, jakościowo, kosztowo i marketingowo, muszą też posiadać stosowne uprawnienia wynikające z przepisów unijnych.

Literatura

- Aftyka W., Chmielewski A., *Małe i średnie przedsiębiorstwa w Unii Europejskiej*, Wydawnictwo M.M., Warszawa 2005.
- Małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce a integracja europejska*, red. M. Bednarczyk, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2004.
- Pomoc Unii Europejskiej dla przedsiębiorców*, red. M. Burnat-Mikosz, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2005.
- Małe i średnie przedsiębiorstwa*, red. N. Daszkiewicz, CeDeWu, Warszawa 2006.
- http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/charter/docs/charter_pl.pdf
- Pomoc publiczna dla małych i średnich przedsiębiorstw. Mity i rzeczywistość*, red. F. Misiąg, PWE, Warszawa 2005.
- Nowak A. Z., Milczarek D., *Europeistyka w zarysie*, PWE, Warszawa 2006.
- Skowronek-Mielczarek A., *Małe i średnie przedsiębiorstwa. Źródła finansowania*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2005.
- Wysokińska Z., Witkowska J., *Integracja europejska Rozwój rynków*, PWN, Warszawa–Łódź 2001.

Anna Wallis

**FUNCTIONING OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES
IN THE UNIFORM MARKET OF EUROPEAN UNION**

The article presents the principles of functioning of the uniform European Union's market, European Union's policy regarding small and medium enterprises and Union's forms of support for the SME sector.